

Förstudierapport inom området Kaffe- och vattenautomater 2021

Diarienummer 23.2-03974-2021

KAMMARKOLLEGIET

Innehåll

1 Sammanfattning	3
2 Inledning	4
3 Föregående upphandling	8
4 Nuvarande ramavtal	9
5 Information om ramavtalen	12
6 Offentlig sektors behov.....	13
7 Marknadsundersökning	20
8 Relevant lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd.....	27
9 Hållbarhet	28
10 Säkerhet	39
11 E-handel	41
12 Utvecklingsområden och förändringsbehov i en kommande upphandling	42
13 Slutsatser	43
14 Källförteckning.....	44

1 Sammanfattning

Det nuvarande ramavtalet för Kaffe- och vattenautomater löper ut den 22 april 2023. Statens inköpscentral vid Kammarkollegiet har initierat en förstudie för att utreda om en ny upphandling ska genomföras.

Informationsinhämtning har skett genom en enkät som skickats ut till avropsberättigade myndigheter. Därefter har projektgruppen haft referensgruppsmöten där representanter från myndigheter deltog. Marknadsanalysen har skett i form av leverantörsmöten med företag som idag är ramavtalsleverantörer, andra leverantörer och en branschorganisation. Vidare har möten genomförts med en intresseorganisation inom hållbarhetscertifiering, Upphandlingsmyndigheten och Kemikalieinspektionen. Behovs- och marknadsanalysen finns sammanfattad i denna rapport.

Med hänsyn taget till det som har framkommit vid arbetet med förstudien finner projektgruppen att det finns ett behov av ett statligt ramavtal inom området och rekommenderar att en upphandling genomförs.

Förstudierapporten är framtagen av:

Niklas Björns och Birgitta Engström

2 Inledning

2.1 Bakgrund till förstudien

Förstudien är genomförd av Kammarkollegiet och omfattar Kaffe- och vattenautomater.

Kammarkollegiet har ansvaret för upphandlingsverksamheten inom den statliga inköpssamordningen. Detta innebär att myndigheten har som uppdrag att ingå ramavtal för varor och tjänster som är avsedda för andra statliga myndigheter.

Enligt förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning ska det finnas ramavtal eller andra gemensamma avtal som effektiviserar upphandlingarna för varor och tjänster som myndigheterna upphandlar ofta, i stor omfattning eller som uppgår till stora värden.

2.2 Syfte med förstudien

Huvudsyftet med förstudien är att i ett tidigt skede utreda huruvida ramavtalsområdet uppfyller något av kriterierna ovan eller på annat sätt anses lämpligt för att en upphandling ska genomföras. Om det konstaterats att en upphandling förordas kommer även förutsättningar för en sådan att kartläggas.

Syftet med förstudien vidare är att samla information och kunskap om pågående utveckling inom ramavtalsområdet, samt om vilka behov som myndigheterna har. Förstudien ska även belysa hur upphandlingen kan genomföras och därmed ge underlag till såväl upphandlingsstrategin som kommande upphandlingsdokument. I sammanhanget ska särskilt beaktas att ramavtalen ska vara lätta att avropa från, i vilken uträkning det kommer krävas stöd från ramavtalsförvaltningen samt eventuellt samspel med leverantörsmarknaden gällande förändringar i upplägg, kravställning etc.

Samtliga rekommendationer som lämnas i samband med denna förstudie kan komma att prövas på nytt, ändras och anpassas i en kommande upphandling då ny information kan tillkomma och förutsättningar kan ändras med tiden.

2.3 Omfattning och avgränsningar i förstudien

Förstudierapporten beskriver nuläge och erfarenheter av användningen av ramavtalen inom området. Den innehåller avropande myndigheters och leverantörers synpunkter på det nuvarande ramavtalet samt deras förslag rörande upplägg av en eventuellt kommande upphandling. Därtill innefattar förstudierapporten en analys av myndigheters behov och marknadens utbud.

Förstudierapporten innehåller inte någon kravspecifikation till en kommande upphandling, och således är eventuella krav som kan ställas endast beskrivna på en övergripande nivå.

Ramavtalen inom detta område kan i dag användas av statliga myndigheter samt stiftelser och andra organisationer med anknytning till staten. Kommuner och regioner har således inte rätt att avropa från de statliga ramavtalen på detta område.

2.4 Målgrupp

Förstudien riktar sig i första hand till följande målgrupper.

- Berörda personer inom Kammarkollegiet.
- Beställare, upphandlare, inköpare och övriga anställda eller verksamma i statliga myndigheter som använder våra ramavtal, samt de som inte gör det idag.
- Leverantörer – nuvarande och potentiella ramavtalsleverantörer till Kammarkollegiet.

2.5 Metod för förstudien

Förstudiearbetet har utförts i enlighet med Kammarkollegiets projektstyrningsmetodik. Den innefattar:

- initiering av projektet med definition av projektets huvudsakliga mål i form av ett projektdirektiv,
- detaljerad planering, dvs. en projektbeskrivning och planering av projektets aktiviteter,
- genomförande som omfattat informationsinsamling, analys och författande av förstudierapporten,
- leverans av förstudien med föregående kvalitetssäkring.

Informationsinsamlingen till förstudien har skett genom att en enkät har skickats ut till avropande myndigheter innehållande frågor kopplade till det nuvarande ramavtalet och till utformningen av en eventuellt kommande upphandling. Därtill har två referensgrupper med deltagare från olika avropande myndigheter deltagit i förstudien och bidragit med värdefull information och synpunkter.

Vidare har projektgruppen haft möten med leverantörer och en branschorganisation för att få deras syn på såväl det nuvarande ramavtalet som branschen och dess utveckling.

Projektgruppen har haft möte med en intresseorganisation inom hållbarhetscertifiering, samt med Upphandlingsmyndigheten och Kemikalieinspektionen vad gäller hållbarhets- och kemikaliekrav.

Möte har hållits med ansvarig ramavtalsförvaltare från Kammarkollegiet.

Det kommer att göras en samlad bedömning av all information som inkommer i förstudien för att på så sätt undersöka hur en upphandling ska utformas på bästa sätt. Det kan innebära att förslag från enskilda intressenter inte alltid kan beaktas vid utformningen av en eventuellt kommande upphandling.

2.6 Definitioner och förklaringar

I förstudien förekommer ett antal begrepp som används i branschen. Dessutom har ett antal andra begrepp som är bra att känna till, med hänsyn till den kommande upphandlingen, definierats och förklarats. Se begrepp nedan:

Dubbelcertifierad vara

Härmed avses en vara som både har en etisk och ekologisk certifiering.

Enkelcertifierad vara

Med enkelcertifierad vara avses en vara som har endera en etisk eller en ekologisk certifiering.

ETP – ethical tea partnership

Etical tea partnership¹ (nedan ETP) är en etisk certifiering av te som innefattar målsättningar inom ekonomi, jämställdhet och miljö.

Fairtrade Sverige

Fairtrade International bildades 1997 och består av 24 nationella Fairtrade-organisationer, där Fairtrade Sverige² (f.d. Rättvisemärkt), nedan Fairtrade, representerar Sverige. Fairtrade är en internationell certifiering av råvaror som odlas i länder med utbredd fattigdom. Certifieringen innebär, enligt Fairtrade Sverige, att varan är producerad med hänsyn till högt ställda sociala, ekonomiska och miljömässiga krav. Märkningen omfattar bland annat följande varor som kan ingå i eventuellt kommande upphandling: kaffe, te, kakao, drickchoklad och socker.

KRAV

KRAV³ står för mat producerad utan naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel, god djurvälstånd, mindre klimatpåverkan, mer biologisk mångfald och bättre arbetsvillkor. KRAV har 37 regler som ska gynna klimatet. Alla KRAV-certifierade företag ska till

¹ <https://www.ethicalteapartnership.org/> 2021-12-08

² <https://fairtrade.se/> 2021-12-08

³ <https://www.krav.se/> 2021-12-08

exempel använda el endast från förnybar energi, och arbeta för att minska sitt totala behov av fossil energi.

Rainforest Alliance

Rainforest Alliance⁴ är en ideell organisation som arbetar för att bevara den biologiska mångfalden och för en hållbar utveckling. Rainforest Alliance-sigillet innebär, enligt Rainforest Alliance, att jordbrukare följer mer hållbara jordbruksmetoder som skyddar skogar, förbättrar deras försörjning, främjar jordbruksarbetarnas mänskliga rättigheter och hjälper dem att mildra och anpassa sig till klimatkrisen. Rainforest Alliance certifierar bland annat odlingar av kaffe och kakao.

Svanen

Nordiska Ministerrådet startade Svanenmärkningen⁵ 1989 för att hjälpa konsumenter att göra bra val för miljön. Svanen började med märkning av papper och batterier. Idag finns det över tiotusen varor och tjänster som har Svanenmärkning. En Svanen-certifierad Kaffetjänst omfattas följande delar: leverans och installation av en kaffemaskin som uppfyller vissa angivna definitioner, service och underhåll av maskinen samt förbrukningsvaror till kaffemaskinen. I dagsläget finns det sju företag som har en Svanenmärkt kaffetjänst.

Tappkran

Tappkran är en kran som serverar kylt kolsyrat och kylt naturligt vatten, den kan antingen placeras vid en diskho eller monteras fristående med tillhörande spillbricka.

Vending

Med vending⁶ avses försäljning av produkter och tjänster via automat. Automaterna utrustas med olika betalningslösningar där behov finns. Automater, ingredienser och övriga varor tillverkas som regel av stora internationella företag. Försäljning, service och påfyllning av automater sköts vanligtvis av vendingoperatörer.

⁴ [Transforming Business Practices | Rainforest Alliance \(rainforest-alliance.org\)](https://www.rainforest-alliance.org/) 2021-12-08.

⁵ <https://www.svanen.se/> 2021-12-08.

⁶ <https://www.vending.se/> 2021-12-08.

3 Föregående upphandling

3.1 Upphandlingsförfarande, tilldelningsgrund och tidpunkter för annonsering m.m.

Den föregående upphandlingen genomfördes enligt ett öppet förfarande och som tilldelningsgrund användes lägsta pris. Upphandlingsdokumentet annonserades den 24 oktober 2018 och sista anbudsdag var den 2 december 2018. Ramavtalen började gälla från och med den 23 april 2019.

3.2 Upphandlingens omfattning

Upphandlingen omfattade kaffe- och vattenautomater med tillhörande varor och tjänster.

Gällande varor så omfattades enbart varor med direkt anknytning till automaterna samt vissa tillbehör, exempelvis kaffe, te, socker och mjölkdryck i portionsförpackning, muggar och skedar/rörpinnar.

Gällande tjänster så omfattades olika typer av serviceavtal kopplade till automaterna.

4 Nuvarande ramavtal

4.1 Avtalens löptid

Ramavtalen, som började gälla från den 23 april 2019, gäller till och med den 22 april 2023.

4.2 Antagna ramavtalsleverantörer

Följande ramavtalsleverantörer antogs för området Kaffeautomater med tillhörande varor och tjänster:

Anbudsgivare	Org.nr
Beans In Cup AB	559085-5564
Fazer Food Services AB	556045-1907
HGM Dryckservice AB	556842-1936
In Cup Uppsala AB	556652-7627
Jobmeal AB	556576-5954
Selecta AB	556069-3318

Selecta och Jobmeal är de två största leverantörerna på området och innehar en tydligt ledande marknadsposition. De övriga leverantörerna kan dock konkurrera i olika regionalt avgränsade områden.

Följande ramavtalsleverantörer antogs för området Vattenautomater med tillhörande varor och tjänster:

Anbudsgivare	Org.nr
Beans in Cup AB	559085-5564
Convini Sverige AB	556167-3665
In Cup Uppsala AB	556652-7627
Jobmeal AB	556576-5954
Selecta AB	556069-3318
Servco ServiceCompaniet Kommanditbolag	916640-6794
Water Company i Sverige AB	556481-9364

Även här är Selecta och Jobmeal störst och de övriga ramavtalsleverantörerna är mindre aktörer.

4.3 Omsättning på ramavtalet

Nedan redovisas omsättningsstatistik avseende Q1 2019 till och med Q3 2021 i SEK. Eftersom en stor mängd kontrakt fortfarande löper på det ramavtal som upphandlades 2013 så är omsättningen nedan uppdelad efter om avropen gjorts på det gamla ramavtalet eller det nuvarande.

År	Kaffeautomater	Vattenautomater	Totalt
2019 – Gamla	141 395 145	7 295 068	149 783 583
2019 – Nuvarande	878 679	93 370	972 049
Totalt 2019			150 755 632
2020 – Gamla	85 992 287	5 256 904	91 249 191
2020 – Nuvarande	26 913 647	1 112 473	28 026 120
Totalt 2020			119 275 311

2021 – Gamla	30 668 798	2 619 005	33 287 803
2021 – Nuvarande	34 595 549	1 452 704	36 048 253
Totalt 2021 Q1-Q3			69 336 056

Värt att notera är att det först är under 2021, två år efter det att det nuvarande ramavtalet började gälla, som kontrakt avropade på det nuvarande ramavtalet omsätter mer än kontrakt avropade på det förra ramavtalet.

4.4 Förvaltning av ramavtalet

Ramavtalet förvaltas av enheten för ramavtalsförvaltning vid Kammarkollegiet.

5 Information om ramavtalen

Information om ramavtalen förmedlas på www.avropa.se. Där publiceras bl.a. listor över ramavtalsleverantörer och avropsberättigade myndigheter, avtalsdokument, avropsmallar, samt vägledningar med stöd för avropsberättigande myndigheter vid avrop.

Kammarkollegiet genomför också regelbundet olika typer av seminarier kopplat till respektive ramavtalsområde, två så kallade Avropadagar riktade till myndigheter och tre leverantörsdagar fördelat på leverantörer inom IT-och telekom, resebranschen samt övriga varor och tjänster. Därutöver ges vägledning och stöd i samband med bl.a. avrop från ramavtalen via såväl mail som telefon.

6 Offentlig sektors behov

6.1 Inledning

För att kartlägga behovet inom offentlig sektor gällande det aktuella ramavtalsområdet samt fånga in och analysera synpunkter på det befintliga ramavtalet har det i förstudien genomförts dels en enkätundersökning dels två referensgruppsmöten med bl.a. deltagare från de myndigheter som i enkäten anmält sitt intresse för att ingå i referensgruppen. Utöver detta har även enskilda möten hållits med myndigheter som bedömts vara särskilt relevanta att föra en dialog med kring hur det nuvarande ramavtalet fungerar.

6.2 Myndighetsenkät

En enkät gick ut till 218 avropsberättigade myndigheter. Enkäten besvarades av 155 respondenter, vilket ger en svarsfrekvens på 71,1 %. Eftersom vissa frågor i enkäten är routade utefter tidigare frågor så har samtliga 155 respondenter inte besvarat samtliga frågor.

Syftet med enkäten var att undersöka behovet av samt önskemål kring Kaffe- och Vattenautomater inom ramavtalsområdet. Vidare var syftet att ge myndigheterna möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter rörande det befintliga ramavtalet och ge generella synpunkter avseende en eventuellt kommande upphandling av ett statligt ramavtal.

6.2.1 Avropsform

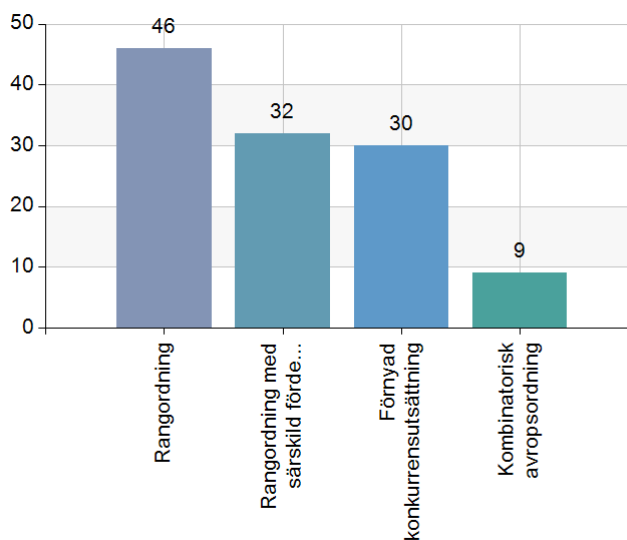
66 av 155 respondenter (42,6 %) har angett att det varit lätt eller mycket lätt att avropa på det nuvarande ramavtalet. Dessa siffror bör sättas i relation till att ramavtalsområdet har gått ifrån ett rangordnat förfarande till en förnyad konkurrensutsättning. En förnyad konkurrensutsättning kräver i regel en större arbetsinsats av avropande myndighet, ett faktum som återspeglas bland fritextsvaren ifrån de 30 respondenter (19,3 %) som uppgett att det varit svårt eller mycket svårt att avropa på det nuvarande avtalet. I de flesta av fritextsvaren går att utläsa att det krävs mycket förarbete innan ett avrop kan genomföras. Vanligt återkommande beskrivningar bland dessa fritextsvar är att avrop med förnyad konkurrensutsättning är krångliga, svåra och kräver mycket jobb.

På frågan hur den förnyade konkurrensutsättningen har fungerat på det nuvarande avtalet så har 61 av 118 (51,7 %) respondenter uppgett att det har fungerat bra eller mycket bra. Bland de 15 av 118 (12,7 %) som uppgett att det fungerat dåligt eller mycket dåligt så återkommer mönstret med fritextsvar som påtalar det betungande arbetet med den aktuella avropsformen. Vissa fritextsvar uppger även att det är leverantörsproblem som exempelvis få avropssvar eller uteblivna leveranser som ligger bakom upplevelsen av att den förnyade konkurrensutsättningen fungerar bristfälligt.

På frågan om vilken avropsform som respondenterna föredrar på området fördelades svaret enligt nedan.

Namn	Antal	%
Rangordning	46	39,3
Rangordning med särskild fördelningsnyckel	32	27,4
Förnyad konkurrensutsättning	30	25,6
Kombinatorisk avropsordning	9	7,7
Total	117	100

Svarsfrekvens

98,3% (117/119)

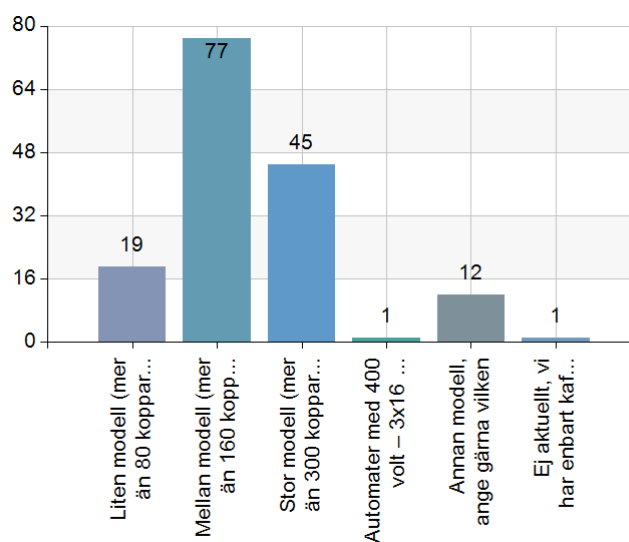
6.2.2 Utbud

86 av 118 respondenter (72,9 %) är nöjda med utbudet av varor och tjänster på ramavtalet. 8 av 118 (6,8 %) är missnöjda och 24 av 118 (20,3 %) har uppgett att de inte har någon åsikt om utbudet. Bland de som har uppgett att de är missnöjda så är det i regel varusorter av vissa märken som respondenterna angett att de saknar.

På frågan om vilken typ av kaffeautomat som respondenterna har så fördelades svaren enligt nedan. Respondenterna kunde uppge mer än ett alternativ.

Namn	Antal	%
Liten modell (mer än 80 koppar/fyllning),	19	16,8
Mellan modell (mer än 160 koppar/fyllning)	77	68,1
Stor modell (mer än 300 koppar/fyllning)	45	39,8
Automater med 400 volt – 3x16 ampere (3-fas)	1	0,9
Annan modell, ange gärna vilken	12	10,6
Ej aktuellt, vi har enbart kaffebryggare	1	0,9
Total	155	137,2

Svarsfrekvens

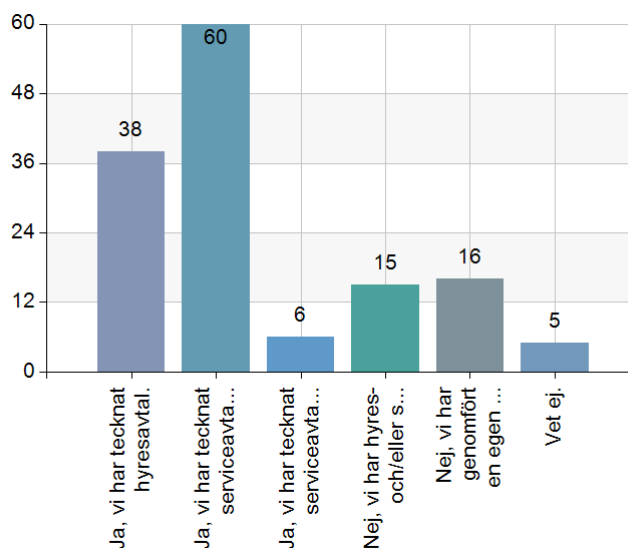
95% (113/119)

Värt att notera är att det på dagens ramavtal inte går att avropa kaffeautomater med 3-fas.

Svaren nedan visar att det på ramavtalet är vanligast att hyra en kaffeautomat.

Namn	Antal	%
Ja, vi har tecknat hyresavtal.	38	33,3
Ja, vi har tecknat serviceavtal för hyrd kaffeapparat.	60	52,6
Ja, vi har tecknat serviceavtal för köpt kaffeapparat.	6	5,3
Nej, vi har hyres- och/eller serviceavtal enligt det föregående ramavtalet.	15	13,2
Nej, vi har genomfört en egen upphandling på området.	16	14
Vet ej.	5	4,4
Total	140	122,8

Svarsfrekvens

95,8% (114/119)

Värt att notera är att svaren på ovanstående fråga speglar att det ännu finns en betydande andel fortlöpande kontrakt som avropades på det tidigare ramavtalet.

6.3 Referensgruppsmöten med myndigheter

De myndigheter som i enkäten, via avropa.se eller på annat sätt anmält intresse att medverka i referensgruppen bjöds in till ett möte på Kammarkollegiet.

Projektgruppen genomförde två referensgruppsmöten med fem respektive fyra deltagare.

Syftet med referensgruppsmötena var att, som ett komplement till enkäten, på ett fördjupat plan ge myndigheterna möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter rörande det befintliga ramavtalet och ge generella synpunkter avseende en eventuellt kommande upphandling av ett statligt ramavtal.

6.3.1 Redovisning av referensgruppsmöte 23 september 2021

På mötet deltog representanter ifrån Ekonomistyrningsverket, Luftfartsverket, Läkemedelsverket, Karolinska institutet och Linnéuniversitet. Nedan sammanfattas de viktigaste frågorna som behandlades under mötet.

6.3.1.1 Positiva aspekter med det nuvarande ramavtalet

Referensgruppen är överens om att den förnyade konkurrensutsättningen fungerar bra. De uppskattar möjligheten att skräddarsy avrop utefter organisationens behov.

6.3.1.2 Förändringsbehov inför kommande upphandling

Genomgående upplever referensgruppen att det har varit problem när leverantören ska hämta eller flytta en automat. En del referensgruppsdeltagare menar att leverantörerna inte sköter hämtning eller flyttning särskilt snabbt utan att myndigheten måste skicka flera påminnelser innan det sker.

Det har enligt referensgruppen även förekommit att leverantörer fortsätter fakturera för automater som myndigheten bett leverantören komma och hämta då avtalet löpt ut.

6.3.1.3 Certifieringar

Samtliga referensgruppsdeltagare ser gärna att kraven gällande certifieringar skärps ytterligare även om detta skulle leda till att sortimentet minskar och/eller att kostnaderna skulle öka. En deltagare lyfter även att Svanenmärkta automater bör finnas med i en kommande upphandling.

6.3.1.4 Tillgänglighet

Referensgruppsdeltagarna anser att det skulle vara väldigt behjälpligt att ha en avtalad möjlighet att besöka leverantörerna så att de får demonstrera sina maskiner. Detta skulle underlätta för myndigheterna att bl.a. skräddarsy lösningar för sina tillgänglighetsbehov.

6.3.1.5 Hur pandemin har påverkat myndigheternas behov

Referensgruppsdeltagarna har haft olika upplevelser av pandemin beroende på att de representerar myndigheter med vitt skilda verksamhetsområden. Även om de flesta har upplevt mycket distansarbete och därigenom ett mindre behov av kaffe- och

vattenautomater med tillhörande tjänster så har de myndigheter som inte kunnat sköta sin verksamhet på distans upplevt ett oförändrat behov. Referensgruppen är dock överens om att behovet framöver kommer att fortlöpa som innan pandemin.

6.3.2 Redovisning av referensgruppmöte 1 oktober 2021

På mötet deltog representanter ifrån Riksdagsförvaltningen, Strålsäkerhetsmyndigheten, Skatteverket och Riksgälden. Nedan sammanfattas de viktigaste frågorna som behandlades under mötet.

6.3.2.1 Positiva aspekter med det nuvarande ramavtalet

Referensgruppen är nöjda med den förnyade konkurrensutsättningen. Några deltagare påtalar dock att en kombinatorisk rangordning är att föredra då myndigheter med mindre behov hellre skulle använda en fast rangordning.

6.3.2.2 Förändringsbehov inför kommande upphandling

Referensgruppen har upplevt problem med SUA på ramavtalet. Interna säkerhetsanalyser kan ta flera månader att göra och kräver ofta att leverantörerna är behjälpliga. Enklarest hade enligt referensgruppen varit om Säkerhetsskyddsklassningen var färdig innan avrop påbörjas.

Referensgruppen påtalar även att det varit återkommande problem med varuleveranser. Leverantörer byter ut offererade varor och ändrar priser. Ibland byter de även ut artikelnummer, något som försvårar arbetet med myndigheternas e-handel.

En del av referensgruppens deltagare har haft problem med att leverantörer inte tar tillbaka sina automater efter det att automaternas avtal har löpt ut. En orsak till detta kan, enligt referensgruppen, vara att en leverantör har ett ekonomiskt incitament att låta ett "gammalt" avtal fortlöpa istället för att på eget bevåg återta automaten. Referensgruppen har även upplevt att leverantörer kan vara väldigt långsamma att återta automater även efter det att myndigheten uppmanat dem.

Referensgruppen skulle gärna se att nästkommande ramavtal har tydliga leverantörskrav gällande att tillhandahålla statistik till myndigheterna. De önskar att leverantörerna ska vara mer behjälpliga vid en eventuell behovsanalys så att myndigheten enklare kan få en överblick över hur många automater och hur mycket råvara som krävs inom hela organisationen.

6.3.2.3 Hur pandemin har påverkat myndigheternas behov

Merparten av referensgruppsdeltagarna har upplevt ett minskat behov av kaffe- och vattenautomater med tillhörande tjänster. Dessa deltagare förutspår även ett minskat behov i framtiden då deras verksamhet framöver kommer ske på distans i större utsträckning än innan pandemin.

6.4 Sammanfattning av referensgruppsmöte

Referensgruppsdeltagarna är i huvudsak nöjda med ramavtalet och förordar ett liknande upplägg även i framtiden. Även om det kräver mer tid och resurser för att genomföra ett avrop med förnyad konkurrensutsättning än t.ex. en fast rangordning så anser referensgruppsdeltagarna att möjligheten att skräddarsy lösningar för den egna verksamheten är värd den extra administrativa bördan. Många referensgruppsdeltagare vittnar om ett övergripande arbete med att samla myndighetens totala konsumtion av kaffe- och vattenautomater med tillhörande tjänster i ett och samma avtal, något som de menar underlättas av en förnyad konkurrensutsättning.

På det stora hela verkar referensgrupperna föredra att hyra sina automater och de anser att det nuvarande upplägget med ett rikstäckande avtal fungerar väl.

De problem som lyfts under referensgruppsmötena är i regel sådana som går att härleda till leverantörerna, främst har det gällt problem med leverans och fakturering på varuförsörjningssidan eller problem med att hämta automater som inte längre ska stå i myndigheternas lokaler.

7 Marknadsundersökning

7.1 Inledning

För att kartlägga marknadens utbud inom det aktuella ramavtalsområdet och fånga in och analysera synpunkter på det befintliga ramavtalet har det i förstudien genomförts möten med nuvarande ramavtalsleverantörer, övriga leverantörer samt med en branschorganisation.

7.2 Marknaden

Det finns ca fyra till fem leverantörer som kan leverera kaffe- och vattenautomater till hela Sverige, varav, i dagsläget, två till tre leverantörer även kan leverera till Gotland. Härutöver finns ytterligare leverantörer som kan leverera kaffe- och/eller vattenautomater inom regionala områden. Branschen präglas av uppköp, i såväl horisontella som vertikala led.

I samband med Covid-19-pandemin har efterfrågan ökat på maskiner som är touch-free, respektive som har alternativa betalningslösningar. Under Covid-19-pandemin har det saknats reservdelar till automater.

De leverantörer som projektgruppen haft möten med har inte påverkats nämnvärt av Brexit.

7.3 Möte med leverantörer

7.3.1 Om leverantörmöten

Projektgruppen har genomfört fem separata leverantörmöten med nuvarande ramavtalsleverantörer, samt med övriga leverantörer (inbegripet en underleverantör).

7.3.2 Redovisning av leverantörmöten

Nedan redovisas under respektive avsnitt en sammanfattning av leverantörernas synpunkter.

7.3.3 Nuvarande ramavtal

Leverantörerna är positiva till det befintliga ramavtalet, där det även är möjligt att tillhandahålla renoverade, begagnade maskiner/automater.

Leverantörerna har sammanfattningsvis lyft fram följande som negativt på nuvarande ramavtal:

- En leverantör lyfte fram att vissa leverantörer inte har prissatt bryggkaffe, espresso och blanddrycker. Det är enligt denne leverantör otydligt om dessa varor ska ingå eller inte i upphandlingen.
- En leverantör ansåg att det är en konkurrensfördel för den leverantör som redan har automater på plats då det inte ställs krav på att den uthyrda automaten ska renoveras på annan plats.
- En leverantör föreslog att kravet på antal kaffesorter minskas, alternativt att färre rosterier tillåts i samma kategori.

7.3.4 Avropsform, anbudsområden och antal leverantörer

Följande synpunkter har framställts av leverantörerna vad gäller avropsform, anbudsområden och antal leverantörer:

- Avropsordningen (förnyad konkurrensutsättning) utifrån funktion och med ett rikstäckande område har enligt en leverantör fungerat bra.
- Två leverantörer förordar förnyad konkurrensutsättning på regional nivå. En av dessa tycker att sex leverantörer bör antas på kaffemaskiner.
- Två av leverantörerna förespråkar kombinatorisk avropsordning, med rangordning för mindre avrop och förnyad konkurrensutsättning för större avrop för kaffe- respektive vattenautomater. En av dessa två föreslår att beloppet sätts till 500 000 kr, alternativt tio kaffemaskiner, och att det antas tre till fem leverantörer per region/område.
- En av leverantörerna vill ha rangordning för kaffe- respektive vattenautomater fördelat på sju regioner/områden. Tre leverantörer per region/område föreslås antas.
- En leverantör vill ha förnyad konkurrensutsättning för kaffe- respektive vattenautomater fördelat på olika regioner/län

7.3.5 Leverantörskrav

Merparten av leverantörerna har egna kvalitets- och miljöledningssystem. En av leverantörerna är certifierad enligt ett annat system än ISO 9001 och ISO 14001.

7.3.6 Kravställning

Leverantörerna lyfte sammanfattningsvis fram bland annat följande förslag rörande kravställning:

- Ställ krav på e-handel, kvalitet och energiförbrukning.
- Ställ krav på "livsmedelstillstånd" för den del av leverantörens organisation som utför service.

- Ha samma upplägg som idag för kaffeautomater, med liten, mellan och stor . Det ger möjlighet att anpassa lösningen till framförallt antalet medarbetare. En mindre automat behöver fyllas på oftare. Om det enbart finns tre till fyra personer på arbetsplatsen förordas en kaffebryggare för konsumentbruk utifrån smakperspektiv.
- En annan leverantör föreslår istället följande indelning på kaffeautomater: upp till 100 koppar respektive över 101 koppar.
- Ställ inte krav på bänkmodell.
- Möjliggör att leverantörer kan offerera kaffeautomater med både en- respektive trefas.
- Ställ krav på modeller, på filter som har bakteriefiltrering och på service.
- Ställ krav på att en begagnad vattenautomat ska vara fabriksren och att allting i automaten (exempelvis filter, pump) ska vara nytt.
- Vattenautomater bör efterfrågas i följande kapaciteter för golv- respektive bänksmaskiner, respektive inbyggda modeller: 30-40 liter/timme, 80 liter/timme och 100 liter/timme. Det finns även "Touch-free-maskiner".
- Filter byts årligen för vattenautomater, respektive en till två gånger per år/utifrån antal liter för kaffeautomater. Kammarkollegiet kan ställa krav på att tekniker vid filterbyten ska skriva namn och datum när filtret är bytt så att myndigheten enkelt kan kontrollera att det är gjort.
- Installation av automat: det är myndighetens ansvar att betala för fuktspärr och svara för framdragning av vatten och ström.

7.3.7 Utvärdering

Enligt leverantörerna är följande viktigt att beakta vid utvärdering:

- Samtliga leverantörer är positiva till smaktest. Detta ställer höga krav på leverantören som ska delta i smaktestet, då det är resurskrävande och kräver mycket administration
- Pris per kopp kan vara svårt att räkna på för leverantörer eftersom det beror på hur många parametrar som ingår i beräkningen samt att flera av dessa parametrar kan vara svåra att uppskatta: elförbrukning, service, reservdelar, slitage, hyreskostnad, gram kaffe. Exempelvis har inte cappuccino samma pris per kopp som en svart kopp kaffe.
- Mervärdesmodell där pris respektive smak utvärderas bör användas. Sammanlagt pris under avtalsperiod beaktas för: kaffe (utifrån kilopris), förbrukning av tillbehör under avtalsperioden och för service.
- En modell som möjliggör pris- eller poängavdrag och där pris, smak, hållbarhet, support samt service beaktas.
- Behovsanpassad service, branschstandard har tidigare varit att arbeta efter ett förbestämt intervall.
- Pris per månad för vattenautomater, där allting ingår (service, byte av filter, byte av kolsyra med mera).
- Miljö, exempelvis antal elbilar som används av personal som utför service på automater.
- Klimatneutral vattenautomat.

- Säkerställ att viktning blir korrekt, till exempel vad avser förhållandet mellan hyrkostnad och förbrukning av varor under hyrestiden.

7.3.8 Övriga frågor

Nedan framkommer sammanfattningsvis önskemål/förslag/frågor som bör beaktas inför eventuellt kommande upphandling/avrop:

- Ha en lång tidsperiod för annonsering samt för frågor och svar.
- Factoring förekommer i branschen.
- Tydliggör ansvarsfördelning vad gäller upprättande och tecknande av leveransavtal/kontrakt mellan ramavtalsleverantör och myndighet.
- Myndigheter bör genomföra en behovsanalys före avrop.
- Avrop bör inte styras mot viss typ av automat och antal automater, utan bör istället avse en lösning utifrån det som passar visst angivet antal medarbetare och lokalens utformning (exempelvis antal våningsplan).
- Av avropet bör framgå vilken typ av kapacitet befintlig automat har idag och hur den framtida automaten planeras att användas.
- Förenkla avropsblanketten (excel-filen) vad gäller till exempel viktning av varor.
- Fastställd avropsordning bör respekteras. En leverantör upplever att myndigheter efterfrågar även vattenautomater av en redan antagen leverantör för kaffemaskiner.
- En avropsportal för samtliga avropsförfrågningar inom området föreslås av en leverantör. I dagsläget är det lätt att missa avropsförfrågningar.
- Tidigare leverantör, som inte tilldelats nytt avrop, bör ta tillbaka sina automater när avtalet gått ut.

7.3.9 Sammanfattning av leverantörsmöten

Merparten av leverantörerna är positiva till förnyad konkurrensutsättning respektive kombinatorisk avropsordning för kaffe- respektive vattenmaskiner, fördelat på regionala områden. Leverantörerna är positiva till att utvärdera andra kriterier än pris, till exempel smak, hållbarhet, tillgänglighetsanpassning med mera.

7.4 Möte med branschorganisation

7.4.1 Om branschorganisationen

Svenska Vendingföreningen organiserar företag som säljer automater och ingående produkter, samt driver och hyr ut automater. Här i inbegrips bland annat operatörer, automat- och teknikleverantörer, samt produktleverantörer. Med vending avses försäljning av produkter och tjänster via automat. Automaterna utrustas med olika betalningslösningar där behov finns.

Svenska Vendingföreningens uppdrag är att:

- Ta tillvara branschens intressen genom nationella och internationella kontakter med organisationer och myndigheter.
- Utveckla produkter och tjänster på ett förtroendefullt sätt.
- Öka branschens andel av totalmarknaden.
- Vara forum för meningsutbyte mellan medlemmarna.
- Utveckla och utbilda företag och personer inom branschen.
- Anordna möten för samtliga medlemmar.
- Arrangera resor till internationella mässor som berör branschen.
- Livsmedelshygien.

Svenska Vendingföreningen har tagit fram riktlinjer för hantering av varmdrycks- och vattenautomater för livsmedelsföretag. Med livsmedelsföretag avses leverantör som är en del av livsmedelskedjan från jord till bord. Riktlinjerna omfattar obemannade automater med varma drycker och/eller kylt dricksvatten, på alla platser utom i privata hushåll. Riktlinjerna kan även tillämpas för förpackade varor som inte kräver kyl- eller frystemperaturer.

Av "Nationella riktlinjer för vendingbranschen, Varmdrycks- och vattenautomater" framgår exempelvis hur drycker ska vara säkra, märkning och presentation av varma drycker respektive vatten, samt faroanalys för varmdrycks- respektive vattenautomater.

7.4.2 Mötets viktigaste frågor

Nedan redogörs för de viktigaste frågorna som diskuterades under mötet.

7.4.2.1 Har den pågående pandemin påverkat branschen och i så fall på vilket sätt?

Efterfrågan av kaffe har minskat under pandemin då många tjänstemän har arbetat hemifrån. Det har även varit svårt att kunna komma ut till kunder.

Beröringsfria lösningar har kommit som en effekt av pandemin, exempelvis sensorer som känner av användaren eller QR-koder som gör att automaten kan opereras med en telefon där man får upp en meny direkt i telefonen.

Kunder ställer krav på bättre och mer funktionella lösningar när det gäller kaffe och vatten på arbetsplatsen. Troligen kommer kaffekulturen att ändras när arbetstagarna, när de återvänder till arbetsplatsen, då de även förväntar sig ett bra kaffe på kontoret.

7.4.2.2 Branschspecifika problem

Vid upphandlingar beaktas enbart pris per kilo kaffe, dvs. inte totalpriset för kaffe som en maskin använder vid bryggning under aktuell tidsperiod. Detta innebär att det är mer fördelaktigt i en upphandling att offerera låga priser på kaffe och använda maskiner som "drar" mycket kaffe, vilket inte heller är miljömässigt hållbart.

Vid upphandling av vattenautomater bör vid kravuppfyllnad beaktas att det finns stora tekniska skillnader mellan olika vattenautomater. Exempelvis påverkar automaternas

kylkapacitet kolsyresättningen i vattenmaskinen. Skandinavien efterfrågar en högre grad av kolsyra jämfört med övriga Europa.

7.4.2.3 Konkurrenssituationen i branschen

Det finns fyra till fem större leverantörer som täcker upp hela Sverige (inklusive Gotland) och som kan hantera ett avtal för hela landet. Detta gäller för såväl kaffe- som vattenautomater. Det finns även mindre lokala rosterier som säljer automater regionalt.

Konkurrensen är stor – särskilt bland de fyra till fem större leverantörerna, men även bland de mindre regionala leverantörerna. En av de större leverantörerna på marknaden är mest aktiv när det gäller att köpa upp mindre lokala aktörer. Det kan vara en pappersgrossist eller ett rosteri som har kaffeverksamhet som blir uppköpta, som har relativt stor del av den regionala marknaden.

De flesta av föreningens medlemmar inom kaffeautomater kan tillhandahålla automater med 400 volt – 3x16 ampere (3-fas).

7.4.2.4 Kravställning och utvärdering

Det finns en problematik kring att kravställa kvalitet och kapacitet och samtidigt få en jämförbarhet mellan olika alternativ, till exempel är det rimligare att se till priset per kopp snarare än priset för automaten. En billigare automat kanske kräver mer kaffe per kopp för att smaken ska vara godtagbar.

Att hitta en utvärderingsmodell som är relativt rättvis och som ändå gör att du får en bra produkt är väldigt svårt. Det har lett till att vissa leverantörer aktivt undviker offentliga upphandlingar eftersom det som de konkurrerar med (kvalitet, hållbarhet, långsiktighet) inte värderas i utvärderingsmodellen.

Pris per kopp är nog det bästa att använda vid utvärdering av pris. Problemet är dock att definiera vad en bra kopp kaffe är. Det kan vara bra att använda vid kaffeutvärdering.

7.4.2.5 Betalningslösningar

De vanligaste betalningslösningarna inom branschen är:

- Swish.
- Diverse kortlösningar, antingen direkt via kort eller via exempelvis QR-koder.
- Lösningar där kort "laddas" som sedan används i automater. Betalningen i maskinen går till den som äger/hyr automaten, inte till automatföretaget.

7.4.2.6 Specifika problem/lösningar/frågeställningar som särskilt bör beaktas vid upphandling Svenska Vendingföreningen lyfter särskilt fram att följande bör beaktas vid kravställning och utvärdering:

- Tillgänglighet, dvs. hur länge får en automat stå still? Åtgärdstider är viktiga, speciellt vid extra känsliga verksamheter.
- Inställelsetid vid felanmälan, vilken är viktigt att följa upp. Inställelsetiden varierar beroende på var i landet kunden har sin verksamhet.

- Vid upphandling av vattenautomater är det viktigt att kravställa vattenvolym, kylkapacitet och kolsyrenivå.

7.4.2.7 Vilka eventuellt andra tjänster kan ingå i ett kommande ramavtal (som har en koppling till kaffe- och vattenautomater)?

Det går att använda automatens display som anslagstavla för informationsspridning. Vidare kan varuautomater efterfrågas.

8 Relevant lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd

Inom det aktuella området kan följande vara särskilt aktuellt:

- Lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen).

9 Hållbarhet

9.1 Inledning

Med hållbar offentlig upphandling menas att offentlig sektor tillgodoser sitt behov av varor och tjänster på ett sätt som säkerställer den goda affären sett till hela livscykeln. Hänsyn ska inte bara tas till de fördelar som uppstår för organisationen utan även till samhället i sin helhet, samtidigt som anskaffningen görs på ett sätt som minimerar skador på miljön.

Kammarkollegiets målsättning är att inom ramen för verksamhetens uppdrag, offentlig sektors behov och lagstiftningens möjligheter, på ett ansvarfullt sätt beakta miljö och sociala hänsyn vid upphandling och förvaltning av de statliga ramavtalen. De statliga ramavtalen ska bidra till att offentlig sektor kan möta de mål som satts i den nationella upphandlingsstrategin, Agenda 2030 och de nationella miljömålen.

Förutsättningarna för hållbarhetskrav varierar dock mellan de olika ramavtalsområdena och branscherna. I förstudiearbetet utreds därför vilket behov av hänsyn till de olika hållbarhetsdimensionerna som behöver tas för att möta olika strategiska mål men även de risker som finns inom det specifika ramavtalsområdet.

Av 4 kap. 3 § LOU framgår att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Hållbarhetshänsyn kan tas i alla delar av en upphandling, dvs. som kvalificeringskrav (t.ex. krav på miljöledningssystem), som tekniska krav (t.ex. krav på viss märkning eller certifiering), eller som kontraktsvillkor (t.ex. arbetsrättsliga villkor).

Av 17 kap. 4 § LOU framgår vilka skyldigheter en upphandlande myndighet har att kräva att leverantören fullgör kontraktet i enlighet med ILO:s kärnkonventioner. Detta gäller i de fall svensk arbetsrätt inte är tillämplig.

Av 9 kap. 2 § LOU framgår att när det som anskaffas ska användas av fysiska personer ska de tekniska specifikationerna bestämmas med beaktande av samtliga användares behov, vilket innebär att en upphandlande myndighet i vissa fall är skyldig att beakta tillgänglighet i upphandlingen.

Nedan redovisas vilka analyser gällande hållbarhetshänsyn (miljö, och sociala krav samt tillgänglighet) som genomförts för det aktuella ramavtalsområdet.

9.2 Miljökrav samt sociala och etiska aspekter

Generellt bör ramavtalsleverantörerna inom detta, liksom i övriga, ramavtalsområden kontinuerligt arbeta med att förbättra och ta hänsyn till miljöaspekter för att förebygga och undvika negativ miljöpåverkan. Det handlar om åtgärder för att minska konsumtion och

onödig användning av negativt miljöpåverkande resurser som elektricitet, resor, papper och liknande.

Kaffe- och vattenautomater med tillhörande tjänster har röd riskklassning enligt Swedwatch rapport⁷, vilket innebär hög risk för brott mot mänskliga rättigheter, arbetsrätt och korruption. Swedwatch riskbedömning är på de tillhörande varorna, dvs. kaffe, te och kakao, så kallade kolonialvaror, men täcker även kortfattat risker kopplade till material som ingår i själva dryckesautomaterna. Leverantörskedjorna för kaffe, te och kakao är långa och komplexa, från hundratusentals plantager runtom i världen till färdig dryck. Produktionen av dessa varor utgör på flera håll en grundbult i den nationella ekonomin och sysselsätter människor världen över. Riskerna för kränkningar är störst på plantagenivå, dvs. på själva odlingarna, och mindre när bönorna och bladen processas.

Vad gäller de faktiska dryckesautomaterna består, enligt Swedwatch, främst av plast och metaller/mineraler, material som även de präglas av komplexa värdekedjor, från råmaterial i oljekällor och gruvor till färdiga komponenter i en automat för kaffe. Miljoner småjordbrukare står för den övervägande delen av världens kaffeproduktion och på grund av fluktuerade världsmarknadspriser, känslighet för väder och klimatförändringar, och utsatthet för skadeinsekter har de flesta svårt att livnära sig på sina odlingar.

Kaffeodlingar med manuell arbetskraft är precis som många andra jordbruk ofta präglade av hårda arbetsförhållanden med bland annat långa arbetsdagar, undermålig lön som dessutom riskerar att utebli helt, bristande socialt skydd och en fysisk tung arbetsmiljö. Eftersom kaffe endast skördas en gång per år är inhyrda säsongsarbetare vanligt. Vid sidan av dessa utgör barnarbete och tvångsarbete stor risk. Kaffeodlingar kräver mycket vatten och har ofta negativ påverkan på biologisk mångfald då det används mycket kemiska bekämpningsmedel, som påverkar arbetstagarnas hälsa. Kaffeplantager riskerar också att orsaka skövling av regnskog, vilket medför risker avseende ursprungsfolks rättigheter och tillgång till naturresurser.

Arbetssituationen på teplantager liknar enligt Swedwatch den på kaffeodlingar, där låga löner och krävande och hälsovådliga arbetsförhållanden utgör de största riskerna. Teodlingar skiljer sig dock åt i att de har fler anställda året runt, och de flesta av dem är fattiga och utbildade kvinnor. De anställda bor ofta på plantagen i Indien och Bangladesh. Plantageägarna ska då tillhandahålla logi, mat, husrum och hälsovård, vilket används som ett argument för att hålla lönerna låga. De låga lönerna skapar en grogrund för tvångsarbete när anställda tvingas arbeta övertid för att nå produktionsmål eller vid arbete på ackord. Undernäring bland tearbetare förekommer. Rapporter visar att plantagearbetare i många fall utsätts för diskriminering. Vidare att barnarbete förekommer. En studie visar även att arbetare utsätts för hot, våld, sexuellt våld, skuldsaveri och undanhållna löner. Precis som för kaffe används mycket

⁷ Swedwatch rapport, Riskanalyser av utvalda produkt- och tjänstekategorier under Kammarkollegiets ramavtal 2015-12-16, uppdaterad 2016-03-30, sid 82 ff.

bekämpningsmedel på teplantager, och då skyddsutrustning är ovanligt rapporteras det om negativa hälsokonsekvenser både bland te- och kaffearbetare.

Kakao är den huvudsakliga inkomstkällan för uppskattningsvis 50 miljoner människor i världen. Många odlare lever enligt Swedwatch i absolut fattigdom, vilket innebär en inkomst på 1,25 dollar per person och dag, men många tjänar ännu mindre (2–4 kronor). På grund av utbredd fattigdom har odlingarna i Västafrika länge präglats av barnarbete, ofta under mycket svåra förhållanden. Bara i Ghana och Elfenbenskusten, som står för 60 procent av den totala världsproduktionen av kakao, beräknas två miljoner barn arbeta. Tvångsarbete och trafficking av barn från omkringliggande länder är vanligt förekommande. Vissa barn har kidnappats eller sålts av sina föräldrar till människohandlare, och hamnar i tvångsarbete på odlingar. Vissa plantageägare köper barnen och tillåter dem inte att lämna odlingen innan barnet har arbetat av kostnaden. Barnen får sällan lön utan tvingas arbeta långa dagar och under hårda förhållanden. Från Nigeria rapporteras liknande förhållanden. Barnarbete förekommer också på kakaoodlingar i Brasilien, Nigeria, Kamerun och flera andra länder. Arbetet är tungt och farligt. Markbränning, användningen av vassa machetes och starka bekämpningsmedel utgör några av arbetsmiljöriskerna. 2001 beslutade delar av kakao- och chokladindustrin att utrota den exploaterande formen av barnarbete fram till år 2005. Efter att ha skjutit fram datumet flera gånger är det nuvarande målet att reducera de värsta formerna av barnarbete med 70 procent till år 2020.

Socker, som vanligtvis också ingår i dryckesautomatavtalen, har en starkt kopplad till markproblematik. Sockerproduktion är också starkt kopplat till låga löner, tvångsarbete, barnarbete, bristande säkerhet och arbetsmiljö) samt hög användning av bekämpningsmedel som påverkar miljön och människors hälsa.

Kaffe- och vattenautomater består till stor del av plast och i viss mån av metall. Plasttillverkning innebär generellt sett många hälsorisker och ibland faror för de som tillverkar materialet. Eftersom plaster är lättantändliga föreligger en generell brand- och explosionsrisk. Processer sker i höga temperaturer, och vid kontakt med het metall eller plast riskerar arbetare att få allvarliga brännskador. Branschen har dock vidtagit åtgärder som tros minska riskerna för brand och explosion. Kemikalierna utgör också en hälsorisk då de kan vara allergiframkallande och ge hudskador. Många av kemikalierna är kraftigt irriterande och skyddsutrustning är nödvändig. Det krävs effektivt utsug och ventilation vid hanteringen av farliga kemikalier. Det varierar mellan länder vilka krav som ställs och hur väl uppföljningen fungerar gällande detta. Kemikalierna i plasterna är en risk även under och efter användningen. Forskare och miljörelser har länge varnat för plaster som innehåller ftalater och deras bland annat hormonstörande effekter. Högt ljud är en annan arbetsmiljörisk vid plasttillverkning. Utsläpp till luften i samband med plastproduktion kan också förekomma och påverka närmiljön.

Vad gäller metaller är utvinningen kopplad till en mängd sociala och miljömässiga risker såsom markkonflikter, bristande säkerhet, arbetsmiljö och fackliga rättigheter för gruvarbetare, jorderosion, högintensiv vattenkonsumtion och kemikalieutsläpp. Kvinnor och barn är ofta speciellt utsatta i gruvområden. På många håll anläggs gruvor i områden

där ursprungsfolk bor. Dessa grupper är speciellt utsatta och ofta, speciellt i Sydamerika och Asien, kränks deras rättigheter i samband med gruvprojekt.

Swedwatch gör nedanstående bedömning vad gäller olika certifieringar inom området:

- Fairtrade är en licensieringsorganisation för etisk produktion med fokus på mänskliga rättigheter. Syftet med Fairtrade är att garantera ett skäligt pris till bonden genom att alltid betala minst ett garanterat minimipris. Fairtrade jobbar framförallt med småbönder. Fairtrade är den certifiering som har mest omfattande etiska och sociala krav.
- KRAV är en svensk certifiering för ekologisk och giftfri odling. KRAV är medlem i IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), det internationella kontrollorganet för ekologisk odling. KRAV har även vissa grundläggande sociala kriterier men är inte tänkt att ersätta social certifiering. Efterlevnadskontroller på plantager sker minst en gång per år.
- Rainforest Alliance arbetar för att bevara biologisk mångfald och för att skapa hållbara försörjningsmöjligheter för odlare. Certifieringen är inte ekologisk, men målet är att minska användandet av skadliga kemikalier och att förbättra miljön. I certifieringen ingår även sociala krav
- UTZ-certifieringen har kriterier för miljö, arbetsrätt, arbetsvillkor spårbarhet och kvalitet. Certifieringen har fått kritik för att vara en bred och urvattnad variant av Fairtrade. UTZ-certified har gått ihop med Rainforest Alliance.⁸
- Common Code for the Coffee Community (4C) är en certifiering som tagits fram av den internationella kaffebranschens största aktörer. Programmet omfattar basala regler för miljö och socialt ansvar och är tänkt att vara ett första steg för producenterna för att bli mer hållbara. 4C har stött på kritik för att vara alltför svag.
- Ethical Tea Partnership (ETP) är ett samarbete mellan många av världens största te-företag. ETP utgår från samma principer som Ethical Tradig Initiative, och medlemsföretagens underleverantörer granskas och certifieras utifrån sociala och miljömässiga aspekter. En ETP-certifiering har inte lika höga krav som exempelvis en certifiering från Fairtrade.

Swedwatch lyfter sammanfattningsvis fram följande risker för kaffe, te och kakao:

- Risk för löner under/långt under minimilön, eller löner som ej räcker till försörjning.
- Risk för hälsopåverkan från giftiga bekämpningsmedel och avsaknad av skyddsutrustning. I bekämpningsmedlens miljöpåverkan ingår försämring av vattenkvalitet och påverkan på biodiversitet.
- Utbredd risk för att det förekommer arbete under slavliknande förhållanden.
- Trafficking och "bonded labour" kan förekomma, speciellt i Asien och Afrika.

⁸ Enligt Rainforest Alliance kommer UTZ-märkningen att successivt fasas ut och ersättas med Rainforest Alliance-märkning, se <https://www.rainforest-alliance.org/utz/> 2021-12-08.

- Hög socioekonomisk utsatthet för kvinnor inom framförallt te- och kakaoproduktion. På odlingar i vissa länder är prostitution för överlevnad (Västafrika) och sexuellt våld vanligt.
- Korta eller inga formella kontrakt, övertid, tung arbetsmiljö, dålig tillgång till sociala skydd såsom pension.
- Barnarbete är utbrett, framför allt inom kakaoproduktion i Västafrika, men även inom te och i viss mån kaffe. Tvångsarbete och trafficking förekommer av barn och vuxna.
- Begränsade och på många håll obefintliga fackliga rättigheter (t ex kaffeodlingar i Vietnam).

Swedwatch lyfter sammanfattningsvis fram nedanstående risker för dryckesautomater (plast, metall och elektroniska komponenter):

- Hälsorisker vid framställning av plast.
- Bristande arbetsvillkor under tillverkning av elektroniska komponenter.
- Utvinningen av metaller präglas på många håll av markkonflikter, kränkning av ursprungsfolks rättigheter och existens, bristande säkerhet, arbetsmiljö och fackliga rättigheter för gruvarbetare, barnarbete, samt miljöpåverkan i form av jorderosion, högentensiv vattenkonsumtion och kemikalieutsläpp.

9.2.1 Fairtrade Sverige

Enligt Fairtrade är det, utifrån befintligt utbud på marknaden, teoretiskt sett möjligt att höja kravnivån i upphandlingen till 100 procent dubbelcertifierat på högriskvarorna kaffe, kakao och till viss del te. Kravställning på denna nivå skulle, enligt Fairtrade, vara i linje med Agenda 2030:s mål⁹. Socker från EU är ekologiskt producerat, men inte dubbelcertifierat, vilket innebär att det inte går att ställa krav på 100 procent dubbelcertifierat socker om ekologiskt socker från EU ska kunna offereras. Generellt sett är priserna på dubbelcertifierade varor högre än enkelcertifierade respektive konventionellt odlade varor.

9.2.2 Upphandlingsmyndigheten

Enligt Upphandlingsmyndigheten är det möjligt att ställa krav på dubbelcertifierat på kaffe och kakao, samt möjligen för visst sortiment av te¹⁰. Det går att ställa krav på ekologisk honung (som styrks genom KRAV eller likvärdigt).

Om Kammarkollegiet vill öppna upp för andra alternativ än dubbelcertifierade varor föreslår Upphandlingsmyndigheten en mervärdemodell, som ger mervärde för

⁹ Enligt Fairtrade är sådana krav förenliga med Agenda 2030:s mål om: ingen fattigdom eller hunger (mål 1 och 2), jämställdhet (mål 5), anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8), minskad ojämlikhet (mål 10), hållbar konsumtion och produktion (mål 12), bekämpa klimatförändringar (mål 13), fredliga och inkluderande samhällen (mål 16), samt genomförande och partnerskap (mål 17).

¹⁰ Vad gäller te finns dock ett begränsat utbud av te som är dubbelcertifierat, exempelvis genom ETP – ethical tea partnership.

dubbelcertifierat och lägre mervärde för enbart Fairtrade respektive enbart ekologiskt. För kakao föreslås i sådant fall ett högre mervärde för Fairtrade än för ekologisk produktion.

Vad gäller andra förbrukningsvaror ("non-food") är de flesta av de skadligaste alternativen mer eller mindre förbjudna idag. Det är bra att enbart pappersmuggar och rörpinnar av trä finns med i de nuvarande ramavtalen.

Vad gäller transporter har Upphandlingsmyndigheten kriterier för leveranser, som i huvudsak avser förnybara bränslen (alternativa drivmedel). Det går exempelvis att ställa kriterier som särskilda kontraktsvillkor.

Utifrån hållbarhetsaspekt är det positivt att maskiner kan hyras, och ännu bättre att det ges möjlighet att hyra begagnade.

Det är bra att ställa krav på kollektivavtal. Eventuellt kan det ställas krav på att viss andel ska vara sysselsatta från ett arbetsmarknadsprogram (långtidsarbetslösa).

9.2.3 Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen förslår att kemikalie- och miljökraven skärps genom att bland annat ställa krav på att:

- Rengöringsprodukter, som ramavtalsleverantör rekommenderar, får inte vara klassificerade enligt tabell 1 förordning 1272/2008¹¹ i dess senaste lydelse.
- Vissa ämnen inte får ingå i komponenter, eller reservkomponenter, som är eller ämnas vara i kontakt med livsmedel, oavsett materialtyp, däribland exempelvis ämnen på Kandidatlistan¹², hormonstörande ämnen, vissa ftalater, haologenerande organiska föreningar, antibakteriella ämnen (inklusive silverjoner, nanosilver och nanokoppar), samt flamskyddsmedel som tilldelats vissa riskfraser.
- Kaffeautomaten inte får tillföra mer än 0,005 mg bly/kg vatten, mätt som skillnaden mellan in- och utgående vatten. Kravet ska kunna verifieras av oberoende tredje part.
- Om begagnade automater levereras ska dessa uppfylla samma grundläggande kemikaliekrav som nyproducerade automater.

9.2.4 Hållbarhet enligt Svenska Vendingföreningen

Det finns enligt Svenska Vendingföreningen ett ökat fokus på hållbarhet inom branschen. Några exempel på detta är:

¹¹ Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1272/2008 den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, med ändringar.

¹² Kandidatförteckning över SVHC-ämnen för godkännande (Kandidatlistan), publicerad enligt artikel 59.10 i Reach-förordningen, <http://echa.europa.eu/sv/candidate-list-table> 2021-12-08.

- Lösningar där överskott från matproduktion säljs via varuautomater. Ansvar för överskott/svinn kan hanteras endera av kunden eller av automatleverantören.
- Mer hållbara automater som kan stå hos kund en längre tid utan att bytas ut.
- Fossilfria persontransporter blir mer och mer vanligt. Det är dock inte lika vanligt för varutransporter (speciellt vid kylda transporter) på grund av för kort räckvidd.

9.2.5 Hållbarhet enligt leverantörer

Leverantörerna lyfte sammanfattningsvis upp följande aspekter vad gäller hållbarhet:

- Ha kvar möjlighet att hyra begagnade automater.
- Det finns ett ökat intresse för hållbarhet.
- Utbudet av enkel- och dubbelscertifierade varor har ökat.
- Det kan finnas risk för att det blir kostnadsdrivande för myndigheterna om Kammarkollegiet, utöver kaffe, ställer krav på enbart dubbelcertifierade varor.
- Efterfrågan kommer att öka på laktosfritt, ekologiskt, samt andra sorters mjölk, exempelvis havre- och sojamjölk.
- Det sker en utveckling mot uppkopplade automater, vilket medför att servicebesök enbart behöver genomföras när det behövs – inte inom viss tidsperiod. Härigenom minskas antalet transporter.
- Kammarkollegiet bör efterfråga hållbara transporter.
- Kammarkollegiet bör efterfråga klimatneutrala företag.

9.2.6 Hållbarhet enligt referensgrupper

Samtliga deltagare har påpekat vikten med certifieringar på varuförsörjningssidan. Deltagarna önskar se dubbelcertifiering på så många varor som möjligt (särskilt för kaffe, te och choklad) även om det skulle begränsa utbudet eller öka kostnaderna. En myndighetsrepresentant lyfter även fram att certifieringar bör följas upp för att legitimera dess bevisvärde.

9.2.7 Sammanfattning hållbarhet

Kaffe- och vattenautomater med tillhörande tjänster har röd riskklassning enligt Swedwatch rapport, vilket innebär hög risk för brott mot mänskliga rättigheter, arbetsrätt och korruption vid produktion av kaffe, kakao och te. Såväl kaffe som te produceras med kraftiga bekämpningsmedel, vilka har påtagliga effekter för både miljö och människors hälsa.

I det nuvarande ramavtalet ställs hållbarhetskrav som är hämtade från Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek och syftar till att minska energianvändning samt minska långsiktig negativ påverkan på människa och miljö. Kraven rör bland annat vattenkvalitet, rengöring av automater, ingående ämnens hälsofarlighet, produktens miljöfarlighet, allergiframkallande produkt, begränsning av biocider och CE-märkning av automater. Vidare ställs krav på ramavtalsleverantören att denne kontinuerligt ska arbeta

med att förbättra och ta hänsyn till miljöaspekter för att förebygga och undvika negativ miljöpåverkan genom att företa åtgärder för att minska konsumtion och slöseri av negativt miljöpåverkande resurser som elektricitet, resor, papper, etcetera. Vidare ska ramavtalsleverantören kontinuerligt arbeta med att förbättra och ta hänsyn till sociala och etiska aspekter. Detta gäller även för ramavtalsleverantörens underleverantörer. Ramavtalsleverantören svarar för att lagstadgade skyldigheter vad gäller anställnings- och arbetsmiljövillkor tillämpas för berörd personal, samt motverkande av arbetsrättsliga och skattemässiga oegentligheter. Ramavtalsleverantören ska även aktivt verka för att automater, varor och tjänster som levereras genom ramavtalet är tillverkade under förhållanden som är förenliga med: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948), ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering, föreningsfrihet samt organisationsrätt med mera.

Myndigheter och intressenter på området ser positivt på att det ställs striktare hållbarhetskrav vid en eventuellt kommande upphandling.

Det ligger, enligt projektgruppens bedömning, i linje med regeringens intentioner att lyfta fram vikten av att ställa hållbarhetskrav vid upphandlingar att öka utbudet av dubbelcertifierade varor i upphandlingen, skärpa övriga hållbarhetskrav, samt ha kvar möjlighet att hyra begagnade automater.

9.3 Sociala krav

Med sociala krav avses villkor om lön, semester och arbetstid vilka de arbetstagare som utför uppdraget minst ska tillförsäkras. Beslut om och i så fall vilka sociala krav ska ställas i en upphandling ska förgås av en så kallad behovlighetsbedömning. I denna görs analys av risken för oskäligen arbetsvillkor i den aktuella upphandlingen, samt i förlängningen risken för att konkurrensen snedvrids. Villkoren ska ha en anknytning till det som upphandlas, och vara proportionerliga. Kraven gäller även underleverantörer som direkt medverkar till att fullgöra kontraktet.

9.3.1 Arbetsrättsliga villkor enligt branschen enligt Svenska Vendingföreningen

Enligt Svenska Vendingföreningen har troligen de fyra till fem största leverantörerna kollektivavtal. Troligen finns två olika kollektivavtal beroende på om det gäller leverans eller tekniker. Enligt branschen är tillverkare av automater underleverantörer

9.3.2 Arbetsrättsliga villkor enligt leverantörer

Leverantörer har vanligtvis en code of conduct som även underleverantörer ska följa. De flesta leverantörer har kollektivavtal. I regel använder leverantörer sina egna anställda, men underleverantörer kan komma att användas för vissa regionala delar, till exempel Gotland. Enligt leverantörerna är branschen förhållandevis mogen och det finns möjlighet att ställa krav på arbetsrättsliga villkor. Vanliga kollektivavtal för tjänstemän är Handels och Unionens.

9.3.3 Sammanfattning arbetsrättsliga villkor

Vid projektgruppens leverantörmöten framkom att de flesta leverantörer har kollektivavtal för sina arbetstagare, att underleverantörer används i liten omfattning och att de är positiva till att det i eventuell upphandling ställs krav sociala villkor.

Det är fråga om en prispressad bransch. Enligt Upphandlingsmyndigheten är det positivt att sociala krav ställs. Projektgruppen föreslår att leverantörer bereds möjlighet att besvara frågeställningar om arbetsrättsliga villkor i en extern remiss.

9.4 Tillgänglighetskrav

Kammarkollegiet eftersträvar att de varor och tjänster som avropas från de statliga ramavtalen ska vara tillgängliga och användbara för alla, oavsett funktionsförmåga. Mer tillgängliga produkter och tjänster, till exempel avseende funktion och utformning gynnar alla i samhället, inte enbart personer som har funktionsnedsättningar.

9.4.1 Tillgänglighet enligt Svenska Vendingföreningen

Det går enligt Svenska Vendingföreningen att skraddarsy och ta fram en tillgänglighetlösning för att tillhandahålla kaffe- och vattenautomater i efterhand, exempelvis genom att använda lägre skåp för rullstolsburna. Det går även att trycka upp punktskrift och klistra på automater. Det är svårare att lösa detta vid tillverkningen av maskinen men bör inte vara några problem att skraddarsy i efterhand.

9.4.2 Tillgänglighet enligt leverantörer

Leverantörerna lyfte sammanfattningsvis fram följande synpunkter och önskemål:

- Tydliggör vad tillgänglighetsanpassade automater innebär. Tillgänglighet kan avse språk, neuropsykiska funktionsnedsättningar, dyslexi, med mera.
- Tydliggör vilka tillgänglighetskrav som får/kan ställas vid avrop. Myndigheten bör även fundera vilka krav som ska ställas och vad kravet innebär, exempelvis funktionsanpassade automater.
- Anpassningar efter rullstolsburna och synskadade (exempelvis punktskrift) skulle kunna ge mervärde i utvärderingen.
- Samarbete mellan branschorganisationen, Kammarkollegiet och MFD skulle kunna initieras för att ta fram en samlad behovsanalys för myndigheter, som leverantörer skulle kunna använda som underlag till automat tillverkarna.
- En leverantör uppger att denne har samarbete rörande utveckling med maskintillverkare rörande tillgänglighet.

9.4.3 Tillgänglighet enligt referensgrupper

Referensgruppen har alla arbetat med tillgänglighetsfrågor kring kaffeautomater. De upplever det som ett utmanande arbete där marknaden idag inte har några färdiga lösningar. En vanligt återkommande aspekt är att anpassa kaffeautomater för människor med nedsatt syn. Eftersom många kaffeautomater idag har touch screen så går det exempelvis inte att använda sig av blindskrift. En referensgruppsmedlem lyfter fram en möjlig lösning som går ut på att trycka blindskrift på RFID-kort som sedan kan avläsas i kaffeautomaten.

9.4.4 Sammanfattning tillgänglighet

Det finns enligt projektgruppens bedömning ett behov av att både tydliggöra vad tillgänglighet innefattar och att möjliggöra avrop som innefattar tillgänglighet på ett smidigt och enkelt sätt. I dagsläget prioriteras generellt sett inte tillgänglighetsaspekter vid tillverkning av maskiner/automater, men det finns möjlighet att tillgänglighetsanpassa utifrån höjd, exempelvis genom att använda högre eller lägre skåp, och i till viss del genom punktskrift (beroende på maskin/automats utformning). En myndighet har till projektgruppen framställt önskemål att det bör finnas möjlighet att avropa både automater med pekskärm respektive automater med knappar för personer med synnedsättning. Vidare att det skulle vara bra om kaffeautomater med pekskärm hade syntolkning med uppläsning eller att knapparna har deBrille-skrift.

Enligt projektgruppens bedömning kan det vid en eventuell upphandling ställas krav på ramavtalsleverantörer att de senast viss angiven tid efter ramavtalsstart ska ha ett systematiskt arbete rörande tillgänglighet och att de i rutiner, mål och uppföljning till exempel ska beakta tillgänglighet vid inköp och att det är en fråga som de arbetar med gentemot sina leverantörer, det i kundanalyser inkluderas personer som har funktionsnedsättningar, samt att ramavtalsleverantörerna tar fram och erbjuder tillgänglighetsanpassningar (tillsammans med tillverkare eller i egen regi), samt informerar om dessa på ett tillgängligt sätt. Enligt projektgruppen bör det också tydliggöras vilka automater som är tillgänglighetsanpassade och hur de är mer tillgängliga än andra.

9.5 Innovativa lösningar

Regeringen har som mål att Sveriges innovationsförmåga och innovationsklimat ska stärkas. Ökad internationell konkurrenskraft, nya jobb och förnyelse av näringslivet är generella samhällseffekter som man önskar uppnå. Regeringen anser vidare att det är viktigt att stimulera såväl utbud av som efterfrågan på nya innovativa lösningar. Ökade inköp av innovativa varor och tjänster kan stimulera till förnyelsearbete inom offentlig förvaltning. Ett av målen i den Nationella upphandlingsstrategin är en offentlig förvaltning som främjar innovationer och alternativa lösningar.

Inom Kammarkollegiet pågår ett arbete som syftar till att etablera en metodik för att utveckla hanteringen av innovationer inom upphandlingar.

9.5.1 Innovation enligt Svenska Vendingföreningen

Enligt Svenska Vendingföreningen kommer det troligen bli en ökad uppkoppling av automater framöver, vilket innebär att leverantören kan få indikationer och meddelanden när något behöver åtgärdas. Då behöver leverantören inte åka på "rundor" och utföra service utan endast åka ut när det faktiskt behövs.

Leverantörer arbetar mer mot att kunna skapa skräddarsydda lösningar mot kund snarare än att enbart tillhandahålla standardiserade sådana. Ett exempel på detta är att skapa skräddarsydda underskåp.

Branschen går mer mot "storytelling" och arbetar mer med känslor i marknadsföring. Många mindre lokala företag kan använda en mer nischad marknadsföring, ungefär som med ölbryggeritrenden.

Det finns en ökad efterfrågan på övriga kalla drycker, till exempel iskaffe, smaksatt vatten, juicemaskin.

9.5.2 Innovation enligt leverantörer på marknaden

Leverantörerna lyfte sammanfattningsvis fram följande

- Mer driftsäkra automater.
- Teknikutveckling mot allt mer uppkopplade automater, "smarta automater", som kan "tala om" när den är trasig, behöver fyllas på och som bara behöver besök och service när det behövs. "Smarta automater" kan kopplas till en app, genom vilken beställning kan ske.
- Proaktiv service, dvs. att leverantören servar automater på eget initiativ.
- Nya affärsmodeller inom vending, där fler rikstäckande bolag försöker arbeta lokalt.
- Utveckling av beröringsfria vattenautomater efter Covid-19-pandemin.

10 Säkerhet

10.1 Informationssäkerhet

Informationssäkerhet handlar framför allt om att hindra information från att läcka ut, förvanskas och förstöras. Det handlar också om att rätt information ska finnas tillgänglig för rätt personer, och i rätt tid. Information ska inte kunna hamna i orätta händer och missbrukas. De registrerade ska veta vem som använder deras personuppgifter och varför.

Behovet av en förbättrad hantering av information ur ett säkerhetsperspektiv inom offentlig förvaltning är väldokumenterad.

En upphandling inom Kaffe- och Vattenautomater ska ge goda förutsättningar för avropsberättigade organisationer att ställa relevanta informationssäkerhetskrav och hantera sin information på ett säkerhetsmässigt lämpligt sätt.

10.1.1 Säkerhetsskydd och Säkerhetsskyddsavtal

Verksamhet som omfattas av säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska ha det säkerhetsskydd som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och övriga omständigheter. Ansvar för säkerhetsskyddet ligger hos den som är verksamhetsansvarig. När det i utförandet av en tjänst förekommer uppgifter som med hänsyn till Sveriges säkerhet omfattas av sekretess (hemliga uppgifter) har staten, kommunerna och regionerna ansvaret för att det finns ett fullgott säkerhetsskydd hos leverantören.

För att tillgodose kravet på säkerhetsskydd när sådan verksamhet utförs på uppdrag av en myndighet, ska den uppdragsgivande myndigheten träffa ett skriftligt avtal – säkerhetsskyddsavtal – med ramavtalsleverantören om det säkerhetsskydd som behövs i det enskilda fallet. Vid de ramavtal där behov av säkerhetsavtal föreligger bör en sådan möjlighet anges i ramavtalet.

I förstudien har det framkommit att det föreligger intresse hos myndigheterna att ställa säkerhetskrav på leverantörerna eftersom ramavtalsområdet omfattar tjänster som kan komma att behöva utföras i säkerhetsskyddade lokaler. Sådana krav kommer därför högst troligt att ställas, det exakta innehållet i dessa kommer att utformas i kommande upphandling.

10.1.2 Dataskydd

Dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) gäller i hela EU och har till syfte att skapa en enhetlig och likvärdig nivå för skyddet av personuppgifter så att det fria flödet av uppgifter inom Europa inte hindras.

Utifrån vad som framkommit under förstudien är utgångspunkten att ramavtalsleverantörer i ett eventuellt kommande ramavtal kommer att behandla personuppgifter såsom personuppgiftsansvariga. Detta innebär att personuppgiftsbiträdesavtal i normalfallet inte behöver tecknas med leverantörerna vid avrop från kommande ramavtal enligt föreslagen indelning.

11 E-handel

Med elektronisk handel (e-handel) menas ett sätt att skapa en effektiv inköpsprocess med IT som stöd. Elektronisk affärskommunikation ersätter den pappersbaserade kommunikationen. Avtal, leverantörer, priser m.m. blir lättillgängliga för de som ska beställa varor och tjänster, därför att avrop/beställningar och fakturahanteringen kan ske elektroniskt. E-handel enligt denna definition förutsätter att köparen hanterar sin elektroniska affärskommunikation via sitt e-handelssystem. Att en enskild handläggare inom köparens organisation gör inköp i en leverantörs webbshop via ett individuellt inloggningskonto betraktas inte som e-handel.

Målsättningen är att de leverantörer som tecknar statliga ramavtal med Kammarkollegiet ska medverka till att avropande myndigheter kan tillämpa e-handel och därmed leva upp till strategi, förordning och lagstiftning.

Förutsättningarna för att tillämpa e-handel varierar mellan olika ramavtalsområden och branscher. I förstudiearbetet utreds därför förutsättningarna för e-handel för det aktuella ramavtalsområdet. Den 1 april 2019 blev det lag på att alla inköp i offentlig sektor ska faktureras med e-faktura.

Enligt leverantörer kan e-faktura sändas i Peppol-format och det finns möjlighet att tillämpa e-handel för varor genom Punch Out respektive kataloger.

12 Utvecklingsområden och förändringsbehov i en kommande upphandling

Det har under ramavtalsperioden behövts en aktiv förvaltning av ramavtalet – särskilt för mindre myndigheter respektive myndigheter som har ett decentraliserat ansvar för avrop. Merparten av myndigheter med en mer centraliserad inköpsorganisation ser å andra sidan det som positivt att bibehålla det nuvarande upplägget med en funktionsupphandling.

Det har utifrån vad som har framkommit i förstudien identifierats följande utvecklingsområden och förändringsbehov i kommande upphandling, se nedan.

Projektgruppen föreslår att nedanstående utreds ytterligare:

- Avropsform och anbudsområde/n.
- Utvärderingskriterier.
- Skärpta kemikaliekrav utifrån agenda 2030.
- Möjlighet att ställa skärpta övriga hållbarhetskrav.
- Möjlighet att ställa kollektivavtalsliknande villkor.
- Möjlighet att avropa mer tillgänglighetsanpassade automater/lösningar.
- Tydliggör, om möjligt, ansvar för installation av automat, särskilt vad gäller avgränsning av respektive parts ansvar för eventuella vattenskador.
- Förtydliga antalet byte av vattenfilter som ingår i pris.
- Förtydliga att underskåp ska kunna hyras.
- Förtydliga i vilket skick begagnade automater ska tillhandahållas och vilka krav som ska vara uppfyllda även för dessa.
- E-handelskrav.

13 Slutsatser

Enligt förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning ska det finnas ramavtal som effektiviserar upphandlingar av varor och tjänster som myndigheterna upphandlar ofta, i stor omfattning eller till stora värden.

Efter genomförd myndighetsenkät och i möten med myndigheter har det framkommit att det finns behov av ett statligt ramavtal för kaffe- och vattenautomater. Inte heller marknadsundersökningen har visat på att det skulle finnas skäl till att inte göra en ramavtalsupphandling på området.

Eftersom ramavtalen används i stor omfattning, avrop sker frekvent samt att den totala beräknade omsättningen om cirka 119 miljoner kronor¹³ för 2020, varav 28 miljoner kronor avser avrop på det nuvarande ramavtalet, är tillräckligt hög för att motivera en upphandling, är samtliga kriterier för att genomföra en upphandling uppfyllda. Vid en sammantagen bedömning av det som angivits ovan rekommenderar projektgruppen att Statens inköpscentral vid Kammarkollegiet bör besluta att en ny ramavtalsupphandling genomförs.

¹³ Omsättningen för ramavtalsområdet var under 2019 (före covid-19-pandemin) 151 miljoner kronor.

14 Källförteckning

14.1 Möten med myndigheter

Referensgruppsmöten hölls med följande myndigheter:

- Ekonomistyrningsverket
- Inspektionen för strategiska produkter
- Karolinska institutet
- Linnéuniversitetet
- Luftfartsverket
- Läkemedelsverket
- Riksdagsförvaltningen
- Riksgälden
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Skatteverket

Projektgruppen genomförde separata möten med:

- Kemikalieinspektionen
- Upphandlingsmyndigheten

14.2 Möten med leverantörer och intresseorganisationer

- Beans In Cup AB
- Convini Sverige AB
- Fairtrade Sverige
- HGM Dryckservice AB
- Jobmeal AB
- Löfbergs
- Miljömärkning Sverige AB
- Scanomat
- Selecta AB
- Svenska Vendingföreningen
- Water Company i Sverige AB

14.3 Enkätutskick till myndigheter

Myndighetsenkät skickades ut till 218 myndigheter och besvarades av 155 respondenter vilket ger en svarsfrekvens på 71,1 %.

14.4 Referenslitteratur och andra källor

- Agenda 2030.
- Dataskyddsförordningen (The General Data Protection Regulation GDPR).
- DIGG webbriktlinjer rörande tillgänglighet, <https://webbriktlinjer.se/wcag/> (daterat 2021-09-28)
- Diskrimineringslagen (2008:567).
- Ethical Tea Partnership, <https://www.ethicalteapartnership.org/> 2021-12-08.
- Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1272/2008 den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, med ändringar.
- Fairtrade Sverige, <https://fairtrade.se/> 2021-12-08.
- Förordning (2006:260) om antidiskrimineringsvillkor.
- ILO:s kärnkonventioner (nr 29 Förbud mot tvångs- och straffarbete, nr 87 Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten, nr 98 Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt, nr 100 Lika lön för lika arbete, oavsett kön, nr 105 Avskaffande av tvångsarbete, nr 111 Diskriminering vid anställning och yrkesutövning, nr 138 Minimiålder för arbete, nr 182 Mot de värsta formerna av barnarbete).
- Kammarkollegiets ramavtal "Kaffe- och vattenautomater med tillhörande varor och tjänster", <https://www.avropa.se/ramavtal/ramavtalsomraden/kontor-och-inredning/kaffe--och-vattenautomater-med-tillhorande-varor-och-tjanster/> 2021-11-09.
- Kandidatförteckning över SVHC-ämnen för godkännande (Kandidatlistan), publicerad enligt artikel 59.10 i Reach-förordningen, <http://echa.europa.eu/sv/candidate-list-table> 2021-12-08.
- KRAV, <https://www.krav.se/> 2021-12-08.
- Myndigheten för delaktighets uppdrag, <https://www.mfd.se/> 2021-09-20.
- Myndigheten för digital förvaltnings uppdrag, <https://www.digg.se/>

2021-09-29.

- Rainforest Alliance, [Transforming Business Practices | Rainforest Alliance \(rainforest-alliance.org\)](https://rainforest-alliance.org) 2021-12-08.
- Svanen, <https://www.svanen.se/> 2021-12-08.
- Svenska Vendingföreningens riktlinjer för sina medlemmar inom vending: "Nationella riktlinjer för vendingbranschen, Värmdrycks- och vattenautomater", version 3, januari 2020
- Sveriges 16 miljö kvalitetsmål, <http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/> 2021-09-28
- Swedwatch rapport, Riskanalyser av utvalda produkt- och tjänstekategorier under Kammarkollegiets ramavtal 2015-12-16, uppdaterad 2016-03-30.
- Svenska Vendingföreningen, <https://www.vending.se/> 2021-12-08.
- Säkerhetsskyddslag (2018:585).
- Tillgänglighetsdirektiv, publicerad på MFD:s hemsida under Verktyg/Lagarochregler//EU:s tillgänglighetsdirektiv <https://www.mfd.se/verktyg/lagar-och-regler-om-tillganglighet/eus-tillganglighetsdirektiv/> 2021-09-29.
- Uppdragsforskningsrapport 2011:1, "Osund strategisk anbudsgivning i offentlig upphandling", av Karl Lundvall och Kristian Pedersen för Konkurrentverket
- Upphandlingsmyndigheten om krav på tillgänglighet, <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandla-varor-och-tjanster-som-ar-tillgangliga-for-alla/upphandla-tillgangliga-varor-och-tjanster/#formulera-krav-och-kriterier-g%C3%A4llande-tillg%C3%A4nglighet> 2021-09-28.
- UTZ, <https://www.rainforest-alliance.org/utz/> 2021-12-08.